

УДК 165.6/.8

Т. І. Солдатська
кандидат філософських наук,
доцент кафедри гуманітарних і соціально-економічних дисциплін
Київського державного інституту
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

**«ЛОГІКА ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ»
Р. ДЖ. КОЛІНГВУДА ОЧИМА ФІЛОСОФСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ**

Оригінальний філософський підхід видатного британського інтелектуала Р.Дж. Колінгвуда не виправдано стоїть осторонь провідних магістральних сюжетів, які виражаються в сучасних філософських дискурсах. Саме тому є досить слушним висвітлення деяких ключових і неоднозначних моментів, що стосуються «логіки запитання та відповіді» – суперечливого методу Р.Дж. Колінгвуда – і можливостей її використання. Адже, як відомо, «логіка запитання та відповіді» стала вихідним підґрунтям для Колінгвудового вчення про абсолютні передумови, тобто його дескриптивної метафізики. Останню, у свою чергу, можна визначити як історичну дисципліну, мета якої полягає у відтворенні шляхом реконструкції тих чи інших подій вихідних імплікацій кожної історичної доби, а також відтворенні їхньої логічної послідовності. У світлі Колінгвудових міркувань у такий спосіб стає очевидним комплексний характер знання, що завжди рухається від питання до відповіді або навпаки (якщо є бажання розглянути його ретроспективу).

Однак такий інтерпретативний підхід Р.Дж. Колінгвуда, що вказує на доволі специфічне бачення історії, природно дає всі підстави говорити про нього як про герменевта. Це підтверджує й та увага Г.-Г. Гадамера, яку Р.Дж. Колінгвуд привернув не стільки своєю «Ідеєю історії», скільки її методологічним підґрунтям – «логікою запитання та відповіді». Звідси впливають доречні для аналізу моменти: чим для Р.Дж. Колінгвуда є історія, навіщо потрібна реконструкція історичних питань (Reenactment), чи забезпечує такий її розгляд адекватне відновлення історичної події (action), що саме спричинило відверту критику Г.-Г. Гадамера. Усі ці аспекти є досить слушними, адже вони прямо чи опосередковано торкаються «логіки запитання та відповіді», а також указують на про й contra доцільності її використання.

Постать Р.Дж. Колінгвуда лишається суперечливою і з огляду на його паралельні суперечки з представниками оксфордського реалізму й логічного позитивізму, і зважаючи на певний вплив на нього неогегельянця Б. Кроче. Це відображається в дослідженнях самого Р.Дж. Колінгвуда, які не втратили своєї актуальності в тому числі й завдяки детальному розробленню «логіки запитання та відповіді». Зокрема, ідеться про рідкісні тексти

самого англійського філософа – «Есе з метафізики» (“An Essay on Metaphysics”), «Speculum Mentis або мапа знання» (“Speculum Mentis or Map of the Knowledge”), «Філософія омани. Штудії з народних історій, культурного критицизму та філософської антропології» (“The Philosophy of Enchantment. Studies in Folctale, cultural Criticism and philosophical Antropology”), а також відомі на теренах України «Ідея історії», «Автобіографія», «Принципи мистецтва».

Перспективи Колінгвудової філософії визнають авторитетні західні дослідники, до яких належать Ж. Д’оро з цікавою монографією «Колінгвуд і метафізика досвіду» (“Collingwood and metaphysics of experience”), а також Шт. Гельгебі, котрий пропонує до розгляду книгу «Подія як історія: історична думка Р.Дж. Колінгвуда» (“Action as history: the historical thought of R. G. Collingwood”). Також можна виокремити публікації Г. Браунінга, Дж. Коннелі, Р. Крега, І. Гельнера, Дж. МакФі, Р. Мартіна, Ч. Ньюсбаума як авторів, що в різний спосіб розкривають кращі аргументи філософії Р.Дж. Колінгвуда.

Що стосується українських і російських дослідників, варто згадати М. Кісселя з його книгою «Метафізика в век науки. Опыт Р.Дж. Коллінгвуда» й нову чудову монографію А. Богачова «Досвід і сенс», де автор розгорнуто висвітлює основні контраверсивні моменти між поглядами Р.Дж. Колінгвуда й Г.-Г. Гадамера.

Мета статті передбачає критичний розгляд філософського методу Р.Дж. Колінгвуда як амбітної спроби об’єктивувати історію, надавши їй достовірну інтерпретацію. Задля цього спочатку варто експлікувати основні риси Колінгвудового бачення історичної події та його розуміння завдань історика як фахівця. Іншим важливим моментом, що потребує окремої уваги, є компаративний аналіз позицій британського філософа та Г.-Г. Гадамера як ключового гравця на іншому полі. Це дасть змогу по-новому оцінити всі тонкощі «логіки запитання та відповіді» й метафізики досвіду Р.Дж. Колінгвуда загалом.

Перше, чим переймався сам Р.Дж. Колінгвуд, було питання: як узагалі можливе історичне пізнання? Адже воно вже передбачає різні варіанти інтерпретації. З одного боку, мається на увазі те, як саме можна міркувати про минуле, не-

підвладне безпосередньому спостереженню; з іншого – ідеться про такий погляд на людську реальність, що має певною мірою відрізнятись від природничих наук. Отже, порушивши питання про можливість історичного пізнання, Р.Дж. Колінгвуд дав зрозуміти, що для нього філософія історії насамперед пов'язана з *історією думки*. У такому разі історичне пізнання логічно перетворюється на рефлексивний аналіз, тобто пошук характерних міркувань тих чи інших фігур, або аналіз рушійних подій чи ситуацій як *агентів* минулого. Відповідний пошук передбачає їхнє *переосмислення* (*re-thinking*) або *перевідкриття* (*re-discovering*), з чого, власне, і бере початок теорія повторного програвання колишнього чужого досвіду.

Отже, згідно з Колінгвудовими міркуваннями, історія, котра претендує на науковість, на відміну від позитивістської методології «ножиць і клею», має сприйматися як *свідчення*, яке можна певним чином проінтерпретувати (інакше кажучи, відповісти на порушене в цьому світлі питання). Залежно від цього розрізняються два типи істориків: компілятори, котрі групують факти й формують із них ті чи інші історичні періоди; наукові історики, котрі насамперед вивчають проблеми. У такий спосіб вони неминуче ставлять запитання. При чому, як запевняє Р.Дж. Колінгвуд, уже під час його формулювання справжні історики знають, як саме треба йти до відповіді [1, с. 364].

Однак це свідчить про одну важливу для англійського філософа річ: *історик мусить програвати минуле у своїй уяві*. Відповідно, аналізуючи ті чи інші джерела, він має встановити проблему, розв'язання якої і пропонує автор джерела або свідчення. Отже, ідеться про те, щоб реконструювати те питання, на яке у свій специфічний спосіб уже відповів автор, висловивши власну думку й надавши певне вирішення порушеної проблеми. Також переосмислення події або документа передбачає обміркування інших потенційних варіантів і розуміння мотивації того, чому було обраним саме це рішення, а не інакше. Проте звідси з'являються, мабуть, найсуперечливіші положення Колінгвудової доктрини, які не сприймаються більшістю його дослідників, зокрема й Г.-Г. Гадамером. Адже, наполягаючи на реконструкції чужої думки, Р.Дж. Колінгвуд ігнорує контекст її виникнення і власний контекст життєвої ситуації історика, уважаючи за неproblemатичне повторення одним розумом акту мислення іншого розуму.

Разом із тим варто тимчасово відволіктися від критики, щоб збагнути базову ідею Р.Дж. Колінгвуда. А згідно з нею, головне завдання історика полягає в тім, щоб проникнути в думки носіїв історії, чії дії він має дослідити. При чому Р.Дж. Колінгвуд розрізняє *рефлексивні* та

природні події, еквівалентами яких є поняття *action* і *event*. Ця диференціація є досить важливою, оскільки вартими історичного аналізу визнаються лише перші. Річ у тім, що для Р.Дж. Колінгвуда вони є насамперед не реальними психічними актами, а думками, тобто тим, що можна обміркувати. Саме тому, як підкреслює Г.-Г. Гадамер, Р.Дж. Колінгвуд визначає біографію як антиісторичну (тобто не варту справжнього зацікавлення дослідника), адже вона ґрунтується не на «мисленні», а на «природній події». Виходячи з цього, вона втрачає будь-яку істотну цінність, попри суттєвий фактаж знань про об'ємне життя людини з усіма аспектами її біологічного існування [2, с. 353].

Водночас під час розгляду Колінгвудової концепції може виникнути слушне питання: чи є теорія програвання історичних подій у Р.Дж. Колінгвуда оригінальною? Якщо поглянути на неї уважно, певною мірою вона наближає англійського філософа до позиції В. Дильтає, попри те що Р.Дж. Колінгвуд розкритикував останнього в «Ідеї історії». Річ у тім, що В. Дильтає також переймався пошуками адекватного відтворення минулого. При цьому він розглядав різні артефакти, відомості й документи як допоміжні інструменти для програвання у своїй уяві тієї духовної діяльності, котра послугувала їхньому виникненню. Відповідно до цього, можна сформулювати ключову тезу Дильтаєвого підходу: «Справжнє історичне пізнання є внутрішнім *переживанням* (*Erlebnis*) свого власного предмета, тоді як наукове пізнання є спробою *зрозуміти* (*begreifen*) явища, що постають як зовнішні вистави» [1, с. 241].

Позиція Р.Дж. Колінгвуда з цього приводу, попри всю її загальну схожість із Дильтаєвим підходом, є досить неоднозначною. З одного боку, англійський філософ визнає вище згадану тезу безперечним поступом, порівняно з поглядами інших Дильтаєвих сучасників. Водночас він стверджує, що Дильтаєва думка не уникає суперечностей, оскільки життя для нього передбачає безпосередній досвід, на відміну від рефлексії чи пізнання. А це наштовхнуло його на звернення до психології – дисципліни, котра насамперед ґрунтується на натуралістичних засадах. Саме тому В. Дильтає робить акцент на індивідуальне або, як зазначає Р.Дж. Колінгвуд, «розвиток» чи «розширення особистості». Це значить, що під час переживання подій минулого у своїй уяві, і, відповідно, намагаючись збагнути це минуле, кожна людина неодмінно залучає до власного досвіду окремі досвіди людей минулого. У такий спосіб формується її особистість, феномен якої можна зрозуміти лише в термінах психології.

Однак для Р.Дж. Колінгвуда є очевидним той факт, що в такий спосіб нівелюється значення історії та її зазіхання на достовірність: «Казати, що

історія стає зрозумілою тільки тоді, коли її сприймають у термінах психології, означає стверджувати, що історичне знання неможливе та що єдиним різновидом знання є знання природничої науки» [1, с. 242]. Інакше кажучи, Р.Дж. Колінгвуд закидає В. Дильтаю відверту позитивістську налаштованість. Звідси стає очевидним, чому він не погоджується з фундаментальним розрізненням В. Дильтає, відповідно до якого *бути самим собою* – це царина безпосереднього життєвого досвіду, а *розуміння себе самого* («самопізнання духу») можливе лише за допомогою психології. Адже такий підхід до феномена розуміння, на думку Р.Дж. Колінгвуда, характеризується своєю безумовною упередженістю. Можна спробувати сформулювати її одним реченням: хоча для В. Дильтає минуле живе в безпосередньому досвіді теперішнього, у його переживанні самого себе, цей досвід не можна вважати історичною думкою. Принаймні, такою є позиція Р.Дж. Колінгвуда.

Відповідна критика В. Дильтає, у свою чергу, привертає до Р.Дж. Колінгвуда увагу Г.-Г. Гадамера, котрий визнає її висновки, але при цьому категорично відкидає аргументи: «Те, що в цьому висновку дійсно правда, майже неможливо впізнати через здійснене тут Колінгвудом його обґрунтування» [2, с. 353]. Паралельно Г.-Г. Гадамер порушує зустрічні питання, котрі свідчать про сумніви стосовно доцільності вже Колінгвудової теорії. Зокрема, ким варто вважати цього носія історії, у чие мислення потрібно проникнути? Може, це певний намір, якого людина дотримується в своїх діях? У такому разі чи слушно вважати реконструкцію намірів справжнім розумінням історії?

Природно, що, намагаючись прояснити ці проблемні питання, Г.-Г. Гадамер удається до ґрунтовного аналізу «логіки запитання та відповіді» як фундаментального інструменту Колінгвудової концепції *програвання історичної події*. При цьому він схвалює його різку критику реалізму оксфордської школи, у площині якої й почав формуватися цей нетиповий, перспективний метод. Останній для Г.-Г. Гадамера справді претендує на оригінальність хоча б тому, що він поклав край феномену так званої *історії проблем*, що розроблялася неокантіанством [3, с. 349]. Не менш цінним є те, що Р.Дж. Колінгвуд його застосовує в різних царинах людського досвіду, скажімо, у мистецтві. У такому разі твір мистецтва може бути зрозумілим лише тоді, коли прийнята та чи інша умова щодо його адекватності. Отже, і тут варто відтворювати питання, на яке цей твір може слугувати відповіддю, що Г.-Г. Гадамер навіть визнає за «аксіому всякої герменевтики».

Однак неминучі труднощі з'являються під час застосування «логіки запитання та відповіді» як методу історичного пізнання, де він досить неоднозначно може бути проінтерпретований із погля-

ду його стосунку до феномена *традиції* як історичного *передання*. Інакше кажучи, прагнення Р.Дж. Колінгвуда реконструювати питання, відповіддю на яке є та чи інша історична подія або вчинок відомого діяча, видаються Г.-Г. Гадамеру досить сумнівними і при цьому претензійними.

Зокрема, він стверджує, що Р.Дж. Колінгвуд не помічає багатьох парадоксів, що супроводжують використання «логіки запитання та відповіді». Як наслідок, інколи під час аналізу фундаментальної події, замість одного, реконструюються два різні запитання, котрі відображають і дві різні відповіді. Тобто, Г.-Г. Гадамер убаचाє відмінність між запитанням про смисл окремих епізодів, котрі сталися в ході певної великої події, і запитанням про планомірність цього ходу. І справді, вони збігаються лише в тому випадку, якщо людські очікування наклалися на фактичний хід подій. Однак у такому разі професійному історикові загрожує небезпека гіпостазування історичної події чи всього комплексу подій – приписування події чогось такого, що нібито мали на увазі самі люди, котрі реально пережили цей момент, заздалегідь його передбачивши й урахувавши.

Г.-Г. Гадамер визнає, що ця ситуація є нормальною, наприклад, для Гегеля, згідно з яким філософія історії належить до загальних планів світового духу. З огляду на це тут може йтися про збіг індивідуального задуму й всесвітньо-історичного смислу подій, адже все вважається скерованим та узгодженим. Разом із тим Г.-Г. Гадамер підкреслює: «Перед лицем історичної оповіді гегелівське вчення володіє, напевно, лише частковою істиною» [2, с. 345]. У такий спосіб він указує на випадковий характер такої відповідності, котра аж ніяк не може бути універсальною. Адже реалії життя, навпаки, демонструють суцільну розбіжність між суб'єктивними намірами людини й змістом загального історичного поступу.

Саме тому, на думку Г.-Г. Гадамера, хід речей варто сприймати як щось таке, що постійно змінює наші плани та очікування, часто втручаючись у запрограмовану рутинну діяльність. Певною мірою про це свідчить і так звана «хитрість розуму», або сама історія, що нагадує свавільну комбінаторику, до якої також у свій час апелював Гегель. Отже, згідно з Г.-Г. Гадамером, гіпостазування історичної події неодмінно призводить до хибного розуміння історичного досвіду, притаманного наївному об'єктивізму історичної свідомості.

Тим не менше, саме на це і страждає теорія програвання історичної події у Р.Дж. Колінгвуда, якщо розглядати її з позиції герменевтичного феномена. Й у Г.-Г. Гадамера є вагомі підстави для такої думки. Зокрема, якщо перенести Колінгвудову теорію у площину аналізу текстів, виявиться, що потрібно неодмінно реконструювати вихідний задум автора. Адже головна мета розуміння

в цьому випадку полягає в тім, щоб збагнути, що саме він хотів сказати. Проте філософська герменевтика керується тим, що смислове наповнення тексту не лише не збігається, а й виходить далеко за межі авторського бачення, його суб'єктивних міркувань і мотивацій. Кожен текст містить значно більше, ніж те, що ним хотіли сказати. Він дистанціюється від свого засновника, починаючи жити власним життям. Тому справжнє завдання розуміння має бути спрямованим насамперед на смисл самого тексту, а не авторських інтенцій.

Наступне критичне зауваження Г.-Г. Гадамера зумовлене тим, що Р.Дж. Колінгвуд не дає чітких роз'яснень, за яких умов узагалі-то можлива реконструкція думок автора (історичного діяча, агента). Не є достатньо обґрунтованим і те, чому саме вона претендує на достовірність. Звідси випливає, що Р.Дж. Колінгвуду властиві загальні тенденції історизму, котрий убачає у відповідній реконструкції самозрозумілу претензію на науковість. Саме тому він апелює до адекватного відтворення процесу виникнення тексту, замість звернення до того, що, власне, цей текст промовляє. Це, звичайно, суперечить герменевтичній настанові. Адже, якщо повернутися до позиції Г.-Г. Гадамера, кожний історик чи філолог повинен ураховувати принципову незавершеність смислового горизонту, у якому він рухається, розуміючи що-небудь [3, с. 346].

Тобто, історичне передання може бути осмисленим лише в тому випадку, коли усвідомлюється невичерпність тих тлумачень, які отримано в ході подальшого історичного розвитку. Відповідно, ідентичний зміст тексту завжди відкриває нові аспекти значень завдяки новій актуальності в розумінні. Водночас це свідчить про принциповий для герменевтики Г.-Г. Гадамера момент: «Історична скінченність нашого буття спричиняє наше усвідомлення того, що ті, хто прийде після нас, будуть розуміти інакше» [3, с. 347]. А з іншого боку, безсумнівно визнається незмінність самого твору (тексту, події), котрий лише розкриває у процесі розуміння свою смислову повноту. Отже, він залишається ідентичним, що також стосується історії (хоча її інтерпретації постійно набувають нових поворотів і вирішень).

Виходячи з цього, Г.-Г. Гадамер пропонує трансформувати Колінгвудову «логіку запитання та відповіді», що вбачала в тексті відповідь на порушене питання. Він зазначає: «Навпаки, спочатку стоїть питання, з яким текст звертається до нас, – тобто наскільки нас зачепило слово передання...» [3, с. 347]. Отже, відповідно до філософської герменевтики, зміст передання, у якій би формі воно не поставало (тексту, мистецького твору, історичного свідчення), варто розглядати не як завершену або застиглу відповідь, а як відкрите питання, що й надалі примушує людину за-

питувати. З огляду на це будь-яка реконструкція запитання, на яке той чи інший текст слугує відповіддю, сама здійснюється в межах запитання, як саме можна знайти відповідь на запитання, порушене переданням. А це значить, що реконструйоване запитання не може лишатися в межах свого первісного горизонту. Та й узагалі, сама ідея горизонту суперечить методу реконструкції, оскільки остання претендує на його об'єктивування.

З огляду на це позиція Г.-Г. Гадамера щодо Р.Дж. Колінгвуда стає очевидною: «... теорія Reenactment Колінгвуда хоч і уникає частковості психології, однак вимір герменевтичного передавання, який проходить у всякому розумінні, ним також не враховується» [2, с. 354]. Інакше кажучи, філософську герменевтику неможливо редукувати до простої реконструкції. Отже, для того щоб збагнути те, що справило на людину враження в будь-якому тексті, треба завжди зважати на *відкриту проблематичність (Fraglichkeit)* порушеного в ньому питання, отже, зуміти «перекласти» його відповідно до власної життєвої ситуації. Неможливо говорити про розуміння сторонньої думки, котра є відчуженою від розуміння себе самого. У такому разі радше мають справу із квазірозумінням чужих проблем (фактів історичного минулого), котре ігнорує притаманну кожному інтерпретаторові специфічну *поняттєвість (Begreifen)* і неусувність часової відстані між фактом і тим, хто ним цікавиться.

У такий спосіб Г.-Г. Гадамер підводить до тієї думки, що справжнє розуміння завжди передбачає щось більше за звичайне відтворення чи програвання у власному розумі чужої думки. Воно постійно запитує і, як наслідок, відкриває нові смислові можливості для свого носія. Водночас для Г.-Г. Гадамера, як і для Р.Дж. Колінгвуда, слухним є таке: зрозуміти питання – означає порушити його, а зрозуміти думку – означає зрозуміти її як відповідь на певне запитання [2, с. 349].

Але те, що цікавить, і, відповідно, те, що є предметом запитання, змінюється з плином часу. Тому не існує позаісторичної та позачасової метаінстанції, як, між іншим, ідентичних і самототожних проблем. Адже таке бачення призводить до позірною уявлення про незмінний і статичний смисл кожної проблеми, отже, і єдиний можливий варіант її вирішення. Натомість Г.-Г. Гадамер доводить, що проблема, яку ми ідентифікуємо, насправді вже не буде тією самою, коли ми розуміємо її в дійсному акті запитання. Можливо, тому ще Аристотель сприймає як *проблеми* такі питання, які передбачають відверту альтернативу, отже, поліваріативність аргументів на користь того чи іншого рішення. Це дає Г.-Г. Гадамеру підстави стверджувати, що проблеми взагалі не варто розглядати як реальні питання, смислова генеза яких демонструє спосіб відповіді. Вони швидше є

альтернативами думки, котрі просто не можна лишити без уваги [3, с. 350].

Водночас саме в цьому контексті дає про себе знати в перспективному ракурсі «логіка запитання та відповіді» як підґрунтя дескриптивної метафізики Р.Дж. Колінґвуда. Адже остання самою своєю концепцією передбачає критику поняття «вічна проблема» й відповідних переконань у її універсальній значущості. І, навпаки, вона пропонує до розгляду принцип історичності проблем і їхніх потенційних вирішень. Звідси випливає, що, згідно з Р.Дж. Колінґвудом, «те, що вважається вічною проблемою Р, насправді передбачає серію змінних проблем Р1, Р2, Р3... – проблем, специфічні властивості яких запаморочилися в очах історично короткозорої людини» [4, с. 361–362].

Зокрема, на думку Р.Дж. Колінґвуда, це стає очевидним на прикладі живого мовлення, котре демонструє динамічну, сприятливу до модифікацій стихію. Тому сумнівна спроба зафіксувати застигле «істинне значення» того чи іншого слова має спиратися не на питання: «Що ми маємо на увазі?», а на інше питання: «Що ми намагаємось мати на увазі?». Адже кожного мовця завжди супроводжують певні примари – перешкоди, що призводять до приписування універсального змісту тому чи іншому поняттю без урахування історичного контексту його використання.

Передусім це стосується *атрофованих значень*, безперечно притаманних кожному слову, що має тривалу історію свого вжитку. Інакше кажучи, Р.Дж. Колінґвуд має на увазі застарілі відповідники слова, які, однак, продовжують використовуватися через звичку, при цьому не відображаючи суті справи. Водночас схожа ситуація відбувається й із *аналогічними значеннями*, уживанням яких також характеризується мовлення. Р.Дж. Колінґвуд пояснює: останні зумовлені тим фактом, що, прагнучи оцінити досвід інших людей (носіїв іншої культури, епохи, історичного проміжку часу), ми можемо послуговуватися лише власною мовою [5]. Отже, відбувається асиміляція досвіду, яка, однак, є досить штучною і не усуває вихідних невідповідностей при використанні того чи іншого, не властивого конкретній спільноті історичного поняття.

Якщо спробувати підсумувати, відповідно до Р.Дж. Колінґвуда (що нарешті поєднає його з Г.-Г. Гадамером), не існує незмінних позаконтекстуальних проблем. Також це стосується й відповідних понять, які відображають попередній людський досвід. Зокрема, це демонструє відомий приклад із *«державою»* – словом, котре почало фігурувати за доби Ренесансу з метою розкриття секуляризованої політичної свідомості й насправді має мало спільного з грецьким *«полісом»* – ключовим поєднанням релігійної та політичної життєвих форм у Греції.

Хоча на цьому схожість Р.Дж. Колінґвуда й Г.-Г. Гадамера завершується, попри прагнення об'єктивувати історичне передання або традицію, що є неадекватним із позиції Г.-Г. Гадамера, метод Р.Дж. Колінґвуда може вважатися актуальним і має право на життя. Насамперед це стає помітним, якщо застосовувати його для експлікації творчого процесу, що Р.Дж. Колінґвуд успішно пропонує робити у *«Speculum mentis»* і *«Принципах мистецтва»*. Адже відповідь, до якої прагне митець, – це не лише репродукція, відтворення авторського задуму. Це постійне вираження, пошук *іншого себе*, що зумовлює самореалізацію людини, провокує її увагу, отже, проектує в майбутнє.

Література

1. Колінґвуд Р.Дж. Ідея історії / Р.Дж. Колінґвуд. – К. : Основи, 1996. – 615 с.
2. Гадамер Г.-Г. Істина і метод : у 2 т. / Г.-Г. Гадамер. – К. : Юніверс, 2000. – Т. 1. – 2000. – 478 с.
3. Гадамер Г.-Г. Істина і метод : у 2 т. / Г.-Г. Гадамер. – К. : Юніверс, 2000. – Т. 2. – 2000. – 464 с.
4. Коллінґвуд Р.Дж. Автобіографія / Р.Дж. Коллінґвуд // Ідея історії. Автобіографія. – М. : Наука, 1980. – С. 321–417.
5. Коллінґвуд Р.Дж. Принципы искусства / Р.Дж. Коллінґвуд [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bellabs.ru/Books/Art/Art-01.html#01-1>.
6. Богачов А. Досвід і сенс : [монографія] / А. Богачова. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 336 с.
7. Киссель М.А. Метафізика в век науки. Опыт Р.Дж. Коллінґвуда / М.А. Киссель. – СПб. : Искусство, 2002. – 304 с.
8. Collingwood R.G. An Essay on Metaphysics / R.G. Collingwood. – Oxford : Clarendon press, 2002. – 439 p.
9. Collingwood R.G. Speculum Mentis or Map of the Knowledge / R.G. Collingwood. – Oxford : University press, 1948. – 328 p.
10. D'Oro G. Collingwood and metaphysics of experience / G. D'Oro. – London and New York. : Routledge, 2002. – 179 p.
11. Helgeby St. Action as history: the historical thought of R.G. Collingwood / St. Helgeby. – Published in the USA by Imprint Academic, 2004. – 300 p.

Анотація

Солдатська Т. І. «Логіка запитання та відповіді» Р.Дж. Колінґвуда очима філософської герменевтики. – Стаття.

Стаття передбачає розгляд ключових аспектів філософського методу Р.Дж. Колінґвуда як амбітної спроби об'єктивувати історію, надавши їй достовірну інтерпретацію. Зокрема, детально аналізується, чим для Р.Дж. Колінґвуда є історія, навіщо потрібна реконструкція історичних питань, чи забезпечує її такий розгляд адекватне відновлення історичної події тощо. При цьому автор зважає на позицію філософської герменевтики, що оцінює «логіку запитання та відповіді» як проблематичну з огляду на неспроможність суб'єкта подолати неминучу темпоральну дистанцію між дослідником та історичним фактом. Адже справжнє розуміння завжди передбачає щось більше за звичайне відтворення чи програвання у власному розумі чужої думки. Воно постійно запитує і, як наслідок, відкриває нові смислові можливості для свого носія. Саме тому досить слушною є думка Г.-Г. Гадамера про хід

речей як щось таке, що постійно модифікує наші плани й очікування, часто втручаючись у запрограмовану рутинну діяльність індивіда.

Ключові слова: «логіка запитання та відповіді», подія, відтворення, агент.

Аннотация

Солдатская Т. И. «Логика вопроса и ответа» Р. Дж. Коллингвуда глазами философской герменевтики. – Статья.

Статья предполагает рассмотрение ключевых аспектов философского метода Р. Дж. Коллингвуда как амбициозной попытки объективировать историю, предоставив ее достоверную интерпретацию. В частности, детально анализируется, чем для Р. Дж. Коллингвуда есть история, зачем нужна реконструкция исторических вопросов, предоставляет ли такое рассмотрение адекватное воспроизведение исторического события и т. д. При этом автор берет во внимание позицию философской герменевтики, которая оценивает «логику вопроса и ответа» как проблематичную, исходя из несостоятельности субъекта преодолеть неизбежную темпоральную дистанцию между исследователем и историческим фактом. Ведь настоящее понимание всегда предполагает нечто большее, нежели обычное воспроизведение или проигрывание в собственном разуме чужой мысли. Оно постоянно спрашивает и, как следствие, открывает новые смысловые возможности для носителя. Именно поэтому достаточно обоснованной можно считать мысль Г.-Г. Гадамера о том, что ход событий есть то, что постоянно модифицирует наши

планы и ожидания, часто вмешиваясь в запрограммированную повседневную жизнь индивида.

Ключевые слова: «логика вопроса и ответа», событие, воспроизведение, агент.

Summary

Soldatska T. I. “Logic of question and answer” by R.G. Collingwood in the eyes of the philosophical hermeneutics. – Article.

The article supposes the consideration of basic aspects of Collingwood’s philosophical method as the ambitious attempt of totally historical explanation due to its reliable interpretation. In particular it is here in detail analysed what is the history for Collingwood, and why is important the reconstruction of historical questions, gives such consideration the real reproducing of historical event or not et cetera. The author takes here into account the position of philosophical hermeneutics. The last one estimates “the logic of question and answer” as problematic because of human impossibility to overcome the inevitable temporal distance between researcher and historical fact. In fact real understanding always supposes something greater than usual reproducing or strange thought’s replaying in the own mind. It always asks and as a result opens new conceptual possibilities for the user. That’s why we can think about Gadamer’s thought as very appropriate when he describes the course of events as something which constantly modifies our plans and expectations often interfering in the programmed everyday human life.

Key words: “logic of question and answer”, event, reenactment, agent.